

Tiltak og politikk for å gjenreise økonomien i neste fase av koronakrisen

1. Kort beskrivelse av de viktigste tiltakene i forbindelse med Koronakrisen
2. Forslag om lønnstilskudd til bedrifter som tar inn permitterte i en tidlig fase
3. Andre tiltak i arbeidsmarkedet
4. Arbeidsmarked
5. Kompetansepolitikk
6. Tiltak overfor olje, gass og leverandørindustri
7. Næringsrettete tiltak mot eksportindustri
8. Offentlig sektor må settes i stand og samtidig gi drahjelp
9. Fordeling. Tiltak overfor særlig sårbare grupper

* * *

Økonomiske konsekvenser av langvarige smitteverntiltak er publisert i Samfunnsnotat nr. 1 - april 2020. Her gir vi en oversikt over mulige tiltak og politikk for å gjenreise økonomien etter hvert som samfunnet gradvis åpner opp. Vi antar at smitten nå etter hvert er under god kontroll, og at økonomisk virksomhet gradvis vil kunne ta seg opp igjen, selv om vi må regne med oppblussing og strengere tiltak igjen dersom dette skjer. Vi regner med restriksjoner i en relativt lang periode, inntil det er utviklet en effektiv vaksine eller behandling. Korona rammer mest de aller eldste, og dermed i liten grad arbeidsstyrken direkte. Det er tiltakene for å hindre smittespredning som rammer arbeidslivet. Det vises til omtalen av dette i analysen fra april.

I den akutte fasen etter at smitteverntiltakene stengte ned store deler av særlig de tjenesteytende næringene og rammet mange andre næringer på ulike vis, har det vært helt nødvendig å handle raskt for å hindre et ras av konkurser, bevare arbeidsplassene til aktiviteten tar seg opp igjen og sikre husholdningenes inntektsnivå. I overgangen til en slik mer normalisert fase er det viktig å vri tiltakene fra akuttmedisin som kontantstøtte til bedriftene for å holde hodet over vannet når omsetningen er lav, til å gi økonomisk medisin som stimulerer aktiviteten. Viktigst i denne sammenhengen er forslaget om lønnstilskudd til bedrifter, slik at økonomisk støtte gradvis kan stimulere produksjon framfor støtte til passivitet. Det foreslås derfor å innføre en ny ordning med lønnssubsidier gjennom den allerede etablerte kompensasjonsordningen.

I den første fasen måtte arbeidsplasser og ansettelsesforhold bevares. Derfor var det helt nødvendig å justere permitteringsregelverket såpass mye som vi faktisk gjorde. I neste fase, når tiltakene etter hvert lempes på, må fokus være å få de permitterte tilbake i jobb der grunnlaget for arbeidsplassene faktisk fortsatt vil være til stede.

I enkelte bransjer må vi regne med at dette tar lang tid. For å hindre at bedriftene må gå til oppsigelser og dermed legge ned arbeidsplasser, må vi utvide anledningen til å permittere til tiltakene er faset helt ut. Dessuten er det enkelte som var permitterte før nedstengningen, som ikke vil ha noen mulighet til å returnere til arbeidsplassen sin nå. Derfor har LO krevd at regjeringen utvider permitteringslengden til maksimalt 52 uker.

Samtidig må vi regne med at ikke alle arbeidsplassene vil bestå, selv om tiltakene fases ut. Forbruksmønstre vil være endret. Enkelte bedrifter har gått konkurs og noen har brukt krisen til å rasjonalisere og effektivisere. Ringvirkningene av inntektsfallet er også betydelige. Derfor vil det være helt nødvendig at regjeringen ser på betydelige og maksimalt sysselsettingsfremmende stimulerings tiltak i den varslede tiltakspakken.

Krisen rammer bredt. Det er tre sektorer som opplever særskilte problemer. Det er for det første mange tjenestenæringer som først er rammet av smitteverntiltakene og så av ringvirkningene av inntekts- og produksjonsfallet. Disse må stimuleres gjennom tradisjonell motkonjunkturpolitikk gjennom statsbudsjettet når tiltakene lempes.

Noe kan rettes mot investeringer og vedlikehold levert av privat sektor. Det gjelder veier, jernbane, offentlige bygninger og annen infrastruktur.

Offentlig sektor må holde aktiviteten oppe der det er mulig å starte opp igjen alt som er forsvarlig og kan tilpasses til smittevernhensyn. Det handler både om egen aktivitet og innkjøp etc fra privat sektor.

Mye må også gå til kommunene. Det er avdekket en del svakheter i viktig tjenestetilbud som må styrkes, og kommunene opplever et stort fall i skatteinntektene. Vi må få nye ansettelser i kommunene for å styrke barnevern, primærhelsetjenesten, beredskapen og skolene for å nevne noe. Også helseforetakene og mange statlige etater må styrkes.

For det andre er det eksportindustrien, der etterspørselen i alle land er rammet samtidig. For Norge som har en liten og åpen økonomi er eksporten av avgjørende betydning. Regjeringen må nå vurdere tiltak for å sikre at våre viktigste eksportnæringer opprettholder aktiviteten og investerer i nye utbygginger og utviklingsprosjekter. Det er avgjørende at aktiviteten i eksportrettede industrivirksomheter opprettholdes og at man benytter muligheten til å opprettholde og forsere investeringsprosjekter for å styrke konkurransekraften.

LO støtter den foreslåtte skatteutsettelsen for oljeselskap som gjennomfører planlagte investeringer i 2020 og 2021. Forslaget inneholder imidlertid også en skatteskjerpning med redusert friinntekt. LO har derfor krevd forbedringer av forslaget slik at tiltaket får den ønskete effekten. Dette er omtalt i kapittel 6. Hensikten er å utjevne investeringsbanen og dempe nedgangen i leverandørindustrien.

Tiltakene må utformes målrettet og tidsbegrenset, og forutsette ny aktivitet, samt opprettholde pågående aktivitet. Formålet med tiltakene må være verdiskapning og sysselsetting i Norge. Når vi går over til en tredje fase i håndteringen av koronakrisa har vi fått mer erfaring. Det er viktig i nåværende fase å unngå massive nedstengninger som gir store tap for samfunnet. Våre forslag er beskrevet nærmere i dette dokumentet.

1. Kort beskrivelse av de viktigste tiltakene i forbindelse med Koronakrisen

Stortinget og regjering har gjennom flere runder kommet med flere akutte tiltak rettet mot bedrifter og husholdningene. Tiltakene er anslått av Finansdepartementet å svekke den oljekorrigerte budsjettbalansen med om lag 241 mrd. kroner (tall fra revidert nasjonalbudsjett (RNB)). Økonomiske tiltak står for i underkant av 2/3 av budsjettsvekkelsen. I tillegg kommer automatiske stabilisatorer, dvs. reduserte skatter og økte utgifter i inntektssikringsordningene for permitterte, arbeidsledige og syke. Norges Bank har i tillegg senket renten tre ganger ned til 0 prosent.

Tiltakene har i hovedsak gått til bedrifter og husholdninger, selv om det også er blitt bevilget økte overføringer til kommuner og fylkeskommuner. Det legges også opp til at det skal overføres mer til kommunene i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett.

De fleste av tiltakene er midlertidige, og kostnadsanslagene må ses på bakgrunn av dette.

Det er også stor usikkerhet knyttet til hvordan ulike tiltak vil bli benyttet, og behovene i tiden framover.

Noen viktige tiltak så langt:

- Reduksjon av bedriftenes lønnskostnader anslått til 14,4 mrd. kroner.
 - o lønnsplikt for arbeidsgivere ved permittering er redusert fra 15 til to dager
 - o arbeidsgiverperioden for omsorgspenger er redusert fra ti til tre dager og for koronarelatert sykefravær redusert fra 16 til tre dager.
 - o Kompensasjonsordning for bedrifter med stor omsetningssvikt pga. virusutbruddet. Ordningen er foreløpig vedtatt å vare ut mai, og kostnaden ble anslått til 20 mrd. kroner.
 - o Midlertidige endringer i skatte- og avgiftsregler, med betalingsutsettelse av skatt, og reduksjon av den lave momssatsen fra 12 til 6 prosent fram til november.
- Tiltak for å motvirke inntektsbortfall for personer, anslått til en verdi på til sammen over 20 mrd. kroner.
 - o Ventedager for rett til dagpenger er opphevet, og permitterte sikres 100 prosent lønn inntil 6 G fra dag tre til og med dag 20.
 - o dagpengene er justert opp slik at de utgjør 80 prosent av dagpengegrunnlaget opp til 3 G og 62,4 prosent av den delen av dagpengegrunnlaget som er mellom 3 G og 6 G.

- Antall dager med omsorgspenger doubles ut året både for foreldre som har ordinær kvote på ti dager og foreldre som har utvidet kvote.
- Kredittordninger
 - Garantiordningen for banklån til små og mellomstore bedrifter. Staten garanterer for 90 prosent av lånene innenfor en samlet garantiramme på 50 mrd. kroner. Anslått tap er 10 mrd. kroner.
 - Statens obligasjonsfond er gitt en ramme på inntil 50 mrd. kroner. Ordningen er rettet mot større norske selskap.
- Tiltak særlig rettet mot oppstarts- og vekstbedrifter
 - Det er foreslått en rekke tiltak anslått til 5 mrd. kroner.
- Tiltak rettet mot luftfart
 - Det er gitt avgiftslettelser for flyselskapene og opprettet en garantifasilitet på 6 mrd. kroner for å legge til rette for likviditet til flyselskap. I tillegg har Stortinget vedtatt kjøp av innenlandske flyruter for å opprettholde et grunnleggende tilbud, og Avinor gis ekstra midler i RNB på om lag 4 mrd. kroner.
- Tiltak rettet mot sektorer med kritiske samfunnsoppgaver
 - tidlig i krisen fikk sektorer som ivaretar kritiske samfunnsoppgaver fikk ca 1,1 mrd. kroner. Helseforetak og andre etater med særlige kostnader knyttet til korona får ekstrabevilgninger i RNB på over 6 mrd. kroner.
- Kultur og frivillighet
 - kompensasjonsordning på 1,6 mrd. kroner for arrangører innen kultur, frivillighet og idrett.
- Foreldrebetaling
 - staten kompenserer for bortfall av om lag 1 mrd. kroner i inntekter fra foreldrebetaling både for kommunale og private barnehager, og for SFO ved. Foreldre skal ikke betale for barnehage eller SFO i den tiden det var stengt.
- Kommunesektoren
 - Stortinget har blitt enige om en krisepakke til kommunesektoren på 5 mrd. kroner i forliket 31. mars. Én av disse milliardene skal gå til fylkeskommunene. I tillegg er det foreslått ytterligere 1,5 mrd. kroner til kollektivselskaper i RNB.
- Kompetansepakke
 - med midler til bedriftsinternopplæring og andre opplæringstiltak.
- Vedlikeholdspakke
 - på til sammen 1 mrd. kroner på vei, bane og rassikring.
- Arbeidsgiveravgiften skal reduseres med fire prosentenheter i en termin.

2. Forslag om lønnstilskudd til bedrifter som tar inn permitterte i en tidlig fase

LO mener at det er behov for tiltak for å få permitterte raskere tilbake i jobb. LO har derfor foreslått å innføre lønnssubsidier gjennom en kompensasjonsordning etter mal fra den som dekker faste kostnader.

Et problem nå som smitteverntiltakene lempes på og omsetningen i bedriftene kan ta seg opp igjen, er at det kan være risikabelt å ta de permitterte tilbake til jobb før man vet med sikkerhet at omsetningen går vesentlig opp. Da kan virksomhetene heller velge å holde stengt enn å øke omsetningen litt. På den måten slipper de alle lønnskostnader og de får dekket store deler av sine faste kostnader gjennom kompensasjonsordningen.

Det kan i denne fasen av smittevernstiltakene være nyttig å se på om man kan vri statens utgifter fra å betale de permitterte for ikke å jobbe i form av dagpenger, til å betale dem for å jobbe i form av lønnssubsidier. Dette kan gjøres ved en kompensasjonsordning lik den som gjelder for faste kostnadene, men da altså til å dekke lønnsutgifter som et alternativ til permittering.

2.1 Kort om ordningen

Ordningen er ment for bedrifter som tar ansatte tilbake fra permittering. Meningen er å kickstarte en tilbakeføring av ansatte. Med dette kan virksomheter som den nærmeste tiden ikke kan forvente normal omsetning likevel starte opp med produksjon. Det vil også være mulig for bedriften å gi de ansatte videreutdanning og opplæring.

Det er trolig en del bedrifter som ikke ønsker å ta risikoen med å ta ansatte tilbake med en gang, og heller ta inn igjen permitterte når en er mer trygg på stor nok omsetning. Tiltaket sikter mot at bedriftene heller kan ta sjansen på å ta arbeidstokken tilbake før verdiskapningen øker mye nok til å forsvare det bedriftsøkonomisk. Permittering kan bidra til en saktere tilbakeføring enn det som er optimalt for samfunnet. Med en slik støtteordning bidrar staten til å ta noe av denne risikoen, samtidig som staten uansett ville betalt for permitteringskostnadene om bedriften ikke tar folk tilbake nå.

Ordningen med lønnsstøtte er ment som en kortsiktig ordning for bedrifter som har hatt et stort omsetningsfall som følge av koronakrisen, og skal ikke vare lenger enn kompensasjonsordningen for faste kostnader. Det må gjøres en løpende vurdering av ordningen, for å se om den er treffsikker og ikke har uheldige vridninger. Det er nødvendig å parallelt utrede andre metoder for å få folk tilbake i jobb og hvordan man best kan bruke samfunnets ressurser for å oppnå målene på lengre sikt.

2.2 Lønnstilskudd blir et alternativ til permittering

Endringen av permitteringsreglene var viktige i den akutte krisesituasjonen. Ordningene kan imidlertid bidra til at noen bedrifter venter lenger enn det hadde vært nødvendig med å ta alle ansatte tilbake i jobb

Samtidig er det viktig å opprettholde permitteringsreglene, fordi ulike bransjer og bedrifter har nå forskjellige utfordringer. Noen bedrifter har mistet etterspørsel fra norske forbrukere, og vil kunne øke sin aktivitet etter hvert som etterspørselen tar seg opp igjen. Andre bedrifter sliter med leveranser av innsatsfaktorer fra utlandet eller mister etterspørsel fra utlandet. De vil kunne ha bruk for de utvidede permitteringsreglene i lang tid framover.

3. Andre tiltak i arbeidsmarkedet

3.1 Arbeidsmarkedspolitikken trenger et stort løft

Antall arbeidsmarkeds plasser ble kuttet i statsbudsjettet for 2020, for tredje år på rad. Den svært kraftige økningen i antall ledige siden mars i år, forutsetter en kraftig økning i bevilgningen til arbeidsmarkedstiltak. Dette innebærer dels langt flere tiltaksplasser, økte ressurser til Nav for oppfølging og en særlig tilrettelegging for kompetansehevende tiltak.

Samtidig må det sikres at etterspørsel etter arbeidskraft som følger av motkonjunkturpolitikk og næringsrettede tiltak, bidrar til økt sysselsetting av personer som er bosatt i Norge.

3.2 Økt risiko for misbruk av ordninger og useriøsitet i arbeidslivet

Tiltakene som er vedtatt for å hjelpe norsk økonomi og arbeidsmarked innebærer store pengeoverføringer til næringsliv og enkeltpersoner. Behovet for raskt å utbetale støtte har økt presset på etatene som har ansvar for utbetalinger og nye ordninger. Det er allerede avslørt misbruk av ordningene, som for eksempel at arbeidstakere er pålagt arbeidsoppgaver samtidig som de er permittert.

I revidert nasjonalbudsjett er det behov for en betydelig styrking av kontrolletatene, herunder Arbeidstilsynet. Også før koronaviruset kom til Norge, var Arbeidstilsynet underfinansiert. Nå har behovet for kontroll og tilsyn økt ytterligere. Vi vet fra tidligere at kriser som rammer arbeidsmarkedet kan gi grobunn for strukturelle endringer – og også føre til at useriøse aktører får større markedsandeler. Det er svært viktig at tilsynet styrkes i tiden som kommer.

4. Arbeidsmarked

Den første tiden etter at de strenge smitteverntiltakene ble innført 12. mars, så vi en eksplosiv økning i antall permitteringer. Bare de påfølgende sju dagene ble det sendt inn 170 000 søknader om dagpenger ved permittering. Gjennom april og så langt i mai har bedriftene fortsatt å permittere arbeidstakere, men i et mer avdempet tempo. Den kraftige økningen i antall permitteringer bidro til en raskt stigende registrert arbeidsledighet frem til begynnelsen av april. Etter det har antallet arbeidssøkere gått ned. Det var registrert i alt 408 000 arbeidssøkere per 5. mai, svarende til 14,6 prosent av arbeidsstyrken. Det omfatter både personer som er helt eller delvis ledige og arbeidssøkere på tiltak. Det er blitt 24 000 færre arbeidssøkere de siste fire ukene. Antallet helt arbeidsledige tilsvarer alene 8,8 prosent av arbeidsstyrken. De siste ukene har bedriftene i mindre grad permittert ansatte og flere arbeidstakere som har vært permittert, har kommet tilbake i jobb igjen. Tallet på antall ledige er likevel historisk høyt.

Mange av dem som er blitt permitterte, har både lav inntekt og lavt utdanningsnivå. Over 70 prosent av økningen i ledigheten fra mars i fjor til mars i år kom blant personer med grunnskole- eller videregående skole som høyeste utdanning. Det er grupper som kan være særlig utsatt for å miste fotfestet i arbeidsmarkedet når de mister jobben.

Regjeringen har satt ned et ekspertutvalg, ledet av professor Steinar Holden, som bl.a. skal vurdere når de midlertidige tiltakene kan fases ut, hvordan insentivene til jobbsøking kan forbedres dersom de midlertidige tiltakene må videreføres og aktuelle tiltak for å øke etterspørselen i økonomien. Regjeringen vil i en proposisjon i slutten av mai blant annet vurdere ulike tiltak og virkemidler som kan være aktuelle å iverksette for å få flere arbeidsledige tilbake i jobb.

4.1 Ingen styrking av arbeidsmarkedstiltakene

Arbeidsmarkedstiltak er sentrale virkemidler for å få flere i arbeid og rettes mot arbeidsledige og personer med nedsatt arbeidsevne. Inntil videre foreslår regjeringen ikke å gjøre endringer i bevilgningen til arbeidsmarkedstiltak for 2020. I begrunnelsen fra regjeringen heter det at «Det er uklart hvor lenge situasjonen med høy arbeidsledighet vil vedvare. (...) Omfanget og innretningen av arbeidsmarkedstiltakene og kompetansestyrkende tiltak må vurderes i lys av utviklingen i arbeidsmarkedet og hvordan det videre konjunkturforløpet i økonomien blir. Nivå og innretning av tiltak må vurderes etter hvert som restriksjonene knyttet til smittevern blir lempet på og bedriftene og tiltaksarrangører kan ta imot tiltaksdeltakere.» Og: «Den store usikkerheten innebærer at det ikke er hensiktsmessig å foreslå endringer i bevilgningen nå.»

LO mener at arbeidsmarkedspolitikken trenger et stort løft. Antall arbeidsmarkedsplasser ble kuttet i statsbudsjettet for 2020, for tredje år på rad.

Den svært kraftige økningen i antall ledige siden mars i år, forutsetter en kraftig økning i bevilgningen til arbeidsmarkedstiltak.

4.2 Styrking av Nav

Tiltakene som er vedtatt for å hjelpe norsk økonomi og arbeidsmarked innebærer store pengeoverføringer til næringsliv og enkeltpersoner. Behovet for raskt å utbetale støtte har økt presset på etatene som har ansvar for utbetalinger og nye ordninger.

Stortinget vedtok 19. mars 2020 å øke driftsbudsjettet til Arbeids- og velferdsetaten med 200 mill. kroner til teknisk tilrettelegging for de nye midlertidige ordningene og en fullmakt til å overskride driftsbevilgningen til nyansettelser og overtid. For å håndtere merbelastningen i etaten, vurderer regjeringen at det er behov for ekstra bevilgning til flere områder, blant annet saksbehandling av ytelser, kontroll, henvendelser til NAV Kontaktsenter, utviklingskostnader, oppfølging og veiledning på NAV-kontorene og utbetalingsområdet. Bevilgningen til dette arbeidet foreslås økt med 700 millioner kroner, utover tilleggsbevilgningen på 200 mill. kroner. Dette merbehovet omfatter i hovedsak midlertidig oppbemanning i 2020.

4.3 Styrket tilsyn

Regjeringen foreslår å øke bevilgningen til tilsynsetatenes arbeid med håndheving i 2020. Dette har sammenheng med at regjeringen i april foreslo å gi tilsynskompetanse til Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet for håndheving av brudd på innleie- og likebehandlingsreglene. For 2020 foreslås 14 millioner kroner mer til Arbeidstilsynet og én million kroner mer til Petroleumstilsynet.

På regjeringens toppmøte om arbeidslivskriminalitet 25. mai 2020 ble det varslet at Justisdepartementet i nær framtid vil legge fram forslag til endringer i lov og forskrifter, med sikte på at det skal bli enklere å dele informasjon mellom etatene. Regjeringen varslet også at de «adopterer begrepet lønnsstyveri» og vil innføre egne straffereaksjoner på lønnsstyveri. Begge deler er i tråd med det LO har spilt inn ved flere anledninger, senest på møte med ASD 14. mai. Det er varslet et lovforslag om lønnsstyveri i løpet av det kommende året.

5. Kompetansepolitikk

Kompetansepolitikken har en sentral rolle i å gjenreise sysselsettingen. På kort sikt kan f.eks. bedriftsintern opplæring (BIO) brukes som motivasjonsordning for tilbakeføring til jobb, og kompetansehevende omskoleringstilbud gjennom arbeidsmarkedspolitikken kan lette omstilling av ledig arbeidskraft til ledige jobber.

På lenger sikt kan styrking av kompetansen blant dem som har lite i utgangspunktet, motvirke økende økonomisk og sosial ulikhet. Å bruke perioden med arbeidsløshet til heving av kompetanse vil ruste oss for tiden etter korona gjennom å stimulere til en omstillingsdyktig arbeidsstyrke, konkurransedyktig næringsliv og tjenester med høy kvalitet. Kompetansepolitikken er også viktig for at vi skal lykkes med det grønne skiftet. Skal vi sikre et velfungerende arbeidsliv og en bærekraftig norsk modell er det nødvendig med sterk satsing på kompetanse.

Allerede før koronakrisen hadde vi et betydelig etterslep i kompetansepolitikken; vi så et begynnende lavlønns spor i lite organiserte deler av privat sektor, og nær 600 000 voksne sto uten fullført videregående opplæring. De med lite utdanning/lav kompetanse var overrepresentert blant personer uten arbeid eller som var i randsonen av arbeidslivet. Koronakrisen har forverret situasjonen blant særlig unge og personer med lite utdanning, og utfordringer knyttet til useriøsitet i lite organiserte deler har økt.

Kompetansepolitikken framover må trappes videre opp og gi særlig prioritet til unge, personer med lite utdanning og yrkesfaglig kompetanse. De avsatte 250 mill. kroner til fylkeskommunene som skal gå til fagskoletilbud, karriereveiledningssentre og voksenopplæring er for eksempel alt for snaut til å møte behovene. Personer som har grunnskole eller lavere som høyeste fullførte utdanning må få gode muligheter til formalkompetanse i kombinasjon med dagpenger på mer permanent basis.

Mer konkret foreslås:

- Satsing på *studieplasser og kompetansehevende arbeidsmarkedstiltak* må være sterk nok til å sikre at alle unge får tilbud om enten utdanning, opplæring eller arbeid. Det fordrer et løft i arbeidsmarkedspolitikken og styrking bla. av karriereveiledningssentre for å supplere NAV. Det må legges til rette for at studenter kan få fullverdig undervisning med eksamen, praksis og muligheter til å fullføre. Oppskaleringen av E-læringstilbudet må fortsette. Universiteter og høyskoler må gis mulighet til å tilby korte digitale studietilbud 1-5 studiepoeng.
- *BIO-regelverket* bør få en overordnet nasjonal føring og styrkes gjennom statlige øremerkede midler. BIO bør være en motivasjonsordning for at arbeidstakerne skal knyttes så nært som mulig til virksomheten gjennom å

unngå å bli sagt opp/permittert, eller gjennom at flere raskt tilbakeføres til arbeid. Som en midlertid ordning bør det legges opp til forenklet saksbehandling, der noe av kontrollmekanismene ivaretas gjennom av tiltaket forbeholdes organiserte virksomheter. BIO kan ses som et supplement til en ordning med lønns subsidier, jfr punkt 2. BIO-midlene brukes ulikt i fylkene, og flere har lav beløpsgrense per virksomhet som er lite tilpasset dagens krisesituasjon.

- Endringene i *dagpengeregelverket* som gjør det lettere å kombinere kompetanseheving med permittering/arbeidsløshet må gjelde minst ut 2020. Praksiskandidat ordningens prøveavleggelse med to datoer per år må gjøres mer fleksibel, slik at denne lettere kan nyttes i kompetansehevingen av permitterte og andre arbeidsløse. Det jobbes aktivt på bransjenivå for å komme fram til kompetansehevende kurs som kan tilpasses at mange nå har tid til å investere i kompetanse. Personer som har grunnskole eller lavere som høyeste fullførte utdanning må få gode muligheter til kompetanseheving i kombinasjon med dagpenger på permanent basis.
- De regionale *karriereveiledningssentrene* må brukes langt mer aktivt, med oppgavefelt som kan supplere NAV. Det kan f.eks. gis særskilt bestilling av tett oppfølging av unge uten fullført videregående opplæring, til å bidra i arbeidet med å koble ledig arbeidskraft med arbeidskraftsbehov, og til å styrke opplæring i norsk og digitale ferdigheter. Karriereveiledning online bør stå sentralt og nasjonal digital karriereveiledningstjeneste må komme raskt på plass. Økt bruk av karriereveiledningssentrene må skje parallelt med at de blir organisert mer over lik lest; Tett samarbeid mellom fylkeskommunal oppfølgingstjeneste, NAV og arbeidslivets parter.
- Det bør igangsettes tiltak for å sikre så mange *lære plasser* som mulig. Uten lære plasser står vi i fare for å miste et helt lærlingekull. LO og NHO har i fellesskap spilt inn blant annet: Stimuleringstilskudd til lærebedrifter som tar over og/eller tar inn ekstra lærlinger som følge av koronasituasjonen, tidsavgrenset stimuleringstilskudd til opplæringskontor som samarbeider med fylkeskommunene om konkrete oppgaver for å sikre flyt i gjennomstrømmingen i de neste to årene, kjøp av lære plasser fra det offentlige, rotasjonsordning som muliggjør flere lærlinger mens fagarbeidere får tid til EVU, bevilge midler for å få gjennomført «lære plassjeger» på nytt sammen med lokalt næringsliv og fylkeskommunene for å rekruttere og godkjenne flere nye lærebedrifter. Man bør også stille strengere krav om lærlinger ved offentlige anskaffelser, og eventuelt overføre tilsvarende prinsipper ved private anskaffelser. Stat og kommune bør også legge strengere føringer på virksomheter gjennom sitt eierskap i mange bedrifter. Også bransjene, partene/tillitsvalgte lokalt og opplæringskontorene bør jobbe enda mer aktivt for å styrke lærlingemodellen og rekruttere flere lære plasser.
- *Skoler, skolefritidsordning (SFO) og barnehager* må gjennom en krisepakke (i kommunenes rammetilskudd) kompenseres for ekstra utgifter som følge av

både smittevernskravene og for å fange opp elever som kan være i ferd med å falle fra etter lang tid med hjemmeskole. I barnehagene innebærer smittekravene behov for flere ansatte per barn i hele åpningstiden. Også SFO trenger flere ansatte om de skal kunne gi et fullverdig tilbud framover. Skolene gikk i de to første månedene gjennom en massiv omstilling til hjemmeskole. Nå omstiller de seg igjen, til en gradvis gjenåpning.. Mange skoler planlegger for å kombinere gjenåpning med fortsatt mye digital undervisning. Flere tar uteskole mer aktivt i bruk. Det er økt behov for renhold. Alt dette krever innsats og menneskelige ressurser av en rekke yrkesgrupper. Dersom smittetiltakene forventes å vedvare ut over høsten, trenger flere kommuner ekstra lokaler dersom elever skal få et fullverdig skoletilbud. De samfunnsøkonomiske kostnadene ved stengning, med tanke på læring og inkludering, har vært store. Nå er det viktig at barnehagene, skolene og SFO å raskt som mulig greier å gi et fullverdig tilbud til alle barn.

- Det nye *opplærings-/utdanningstiltaket* som kom i NAVs portefølje i fjor sommer bør brukes aktivt overfor arbeidsløse som mangler videregående opplæring. En bør også være «generøs» i forhold til kompetansehevende tiltak som målrettet kan omstille ledig arbeidskraft til deler av arbeidslivet med arbeidskraftsbehov
- Med tanke på tiden etter korona bør en få på plass en *langtidsplan for livslang læring med tilhørende avsetning av midler i pott/fond* for å sikre at langsiktige hensyn blir tilstrekkelig ivaretatt. Opptrapping ovenfor de mange som mangler videregående opplæring, kraftig økning av høyere yrkesfaglig utdanningstilbud og tverrdepartemental koordinering bør stå sentralt i en langtidsplan. Mesterbrevordningens potensial i å komme nærmere mål i bl.a. arbeidslivs-, næringspolitikken må utnyttes langt bedre enn i dag.

6. Tiltak overfor olje, gass og leverandørindustri

Koronautbruddet og nedstigninger førte til et umiddelbart fall i verdens etterspørsel av olje på nesten 30 prosent (Rystad Energy). Samtidig utløste konflikt mellom Russland og Saudi-Arabia priskrig og økt produksjon. Oljeprisen stupte ettersom lagrene ble fylt opp, og krisa nådde klimaks da produsenter ikke kunne få levert olje og derfor måtte betale for oljeleveranser i Texas. Nordsjøolje gikk under 20 dollar per fat. Etter at OPEC og Russland ble enige om en historisk kuttavtale har situasjonen roet seg ned og Nordsjøolje selges til noe over 30 dollar per fat. Det er mer enn halvering siden nyttår.

Men kuttene på vel 10 prosent er ikke nok til å hindre lageroppbygning før etterspørselen tar seg opp igjen. Etterspørselen er nå på vei opp, men vi legger likevel til grunn at overskuddslagrene er så store at det vil ta tid før prisen når et mer normalt leie. Vi legger derfor til grunn at dagens prisleie vil vedvare en tid framover.

Våre forslag til tiltak - høringsuttalelse til proposisjonen om oljeskatt 18.mai

Det var avgjørende viktig å gjenreise tilliten til en viss styring med oljemarkedet og produksjonsreguleringer med bred internasjonal oppslutning. Om dette ikke fungerer og opprettholdes, vil vi kunne se nye tilbakeslag.

Det er nå massive investeringskutt globalt. Etterspørselen vil trolig ta seg opp mot tidligere nivåer. Selv om den ikke når tidligere topp vil det om noen år føre til mangel på olje og økte priser, som igjen vil øke investeringene. Dermed er en ny omdreining på spiralen (Svinesykelen) sannsynlig.

Selv om stabiliseringen lykkes og følges opp vil vi måtte regne med et betydelig fall også i Norge. Forslaget fra Finansdepartementet innebærer en skatteutsettelse men også en skjerping, ifølge Finansdepartementets proposisjon. Næringen legger til grunn at forslaget samlet sett får små virkninger. Det er dermed uklart om forslaget får særlig virkning på investeringene de kommende to årene. LO sitt syn ble lagt fram av LO-lederen for finanskomiteen i høringen. Vi mener at Stortinget må gjøre forbedringer i forslaget dersom det skal få ønsket effekt, se vedlegg. Endringen knytter seg til størrelsen på den såkalte friinntekten, omfanget og varigheten av tiltaket.

Virkninger av lavere petroleumsinvesteringer

Det forventes et kraftig fall i oljeinvesteringene i de nærmeste to årene. SSB legger til grunn at «Smitteverntiltak har ført til lavere investeringsaktivitet på norsk sokkel fra tidlig i mars. Stort sett all produksjonsuavhengig aktivitet på felt i produksjon er stanset for å minimere smitterisiko. Det er sannsynlig at framdriften på enkelte

pågående utbygginger blir tregere enn planlagt både på grunn av smitteverntiltak og behov for å utsette kostnader. Lavere oljepris medfører sannsynligvis at en del investeringsaktivitet forskyves til neste år. Vi anslår at petroleumsinvesteringene reduseres med rundt 9 prosent i 2020 og om lag 12 prosent i 2021. Dette vil isolert sett bidra til å trekke ned veksten i BNP Fastlands-Norge med 0,3 prosentpoeng i gjennomsnitt disse to årene»

Vi hadde en liknende vurdering i vår analyse i mars, gjennomført på vår makromodell. Oljeinvesteringene kan stimuleres gjennom de tiltak næringen og LO har foreslått. Vi ønsker å se nærmere på virkninger av forskjellige nivå på investeringene i 2020 og 2021. Vår modell er ikke estimert for å analysere slike sjokk, og utslagene er derfor ekstra usikre. Modellteknisk simulerte vi Koronakrisa ved å tilføre et sjokk i modellen. Dermed er det vanskelig å få fram den isolerte virkningen av endringer i rammevilkårene og utslagene for investeringene og dermed virkningen på produksjon og sysselsetting. Vi har likevel brukt modellen til å simulere virkningene ved å stille modellen i normalmodus og se på virkningene av endringer i investeringsbanen ved å beregne endringene isolert. Vi har da lagt til grunn at endringer i investeringsbanen vil virke som de tidligere har gjort i norsk økonomi.

Flere institusjoner – inkl. SSB og Norges anslår et oljeinvesteringsfall på 8-10 prosent reelt i 2020 og 10-12 prosent reelt i 2021 som følge av pågående oljekrisa. I vår analyse legger vi til grunn et oljeinvesteringsfall på hhv. 12 prosent i 2020 og 16 prosent i 2021. Om denne krisen går enda dypere og forblir langvarig, og om oljemarkedet bryter sammen, er det ikke usannsynlig at man opplever et enda kraftigere fall i oljeinvesteringene – som f.eks. 15 prosent i 2020 og 25 prosent i 2021. Dette kaller vi «verste fall». Tiltakene gjelder derfor først og fremst å hjelpe oljeselskapene til å gjøre fallet mindre.

Ved hjelp av NAM-modellen, ser vi litt på virkningene av oljeinvesteringsfall.

Forutsetningene om oljeinvesteringer:

Volumvekst i prosent (avvik fra ref.bane i parentes)	2020	2021
Referansebane	+2,0%	-7,6%
Som beskriver et antatt normalt konjunkturforløp		
Scenario – mindre fall	-9,0% (-11,0%)	-12,0% (-4,4%)
Scenario – verste fall	-15,0% (-17,0%)	-25,0% (-17,4%)

Oljeinvesteringsfallet vil smitte over til fastlandsinvesteringer på en negativ måte og Fastlands-BNP vil falle. Et fall på 0,8 prosentpoeng, som er utslaget Koronakrisa vil få på Fastlands-BNP i verste fall er stort sjokk, som betyr tusenvis av tapte arbeidsplasser og et enormt verditap for landet (fall i oljeprisen og bytteforholdet kommer i tillegg til fallet i BNP i faste priser). Dersom vi gjennomfører forbedringer

i skatteforslaget som foreslått av LO, legger vi til grunn et betydelig lavere fall i investeringene (mindre fall). Den negative virkningen på BNP og sysselsettingen vil mer enn halveres i gjennomsnitt for de to årene, og arbeidsledigheten i 2021 vil være 0,3 prosentpoeng lavere i «mindre-fall-scenarioet» enn «verste-fall-scenarioet». Dette er en illustrasjon av en mulig effekt. Dersom forskjellen mellom skatteforslaget får så store virkninger for investeringene som næringen legger til grunn, er forskjellene atskillig større enn det vi her har simulert, og forskjellen på beste og verste fall større.

Virkning av oljeinvesteringsfallene

Avvik fra ref. bane, alt annet likt	2020	2021
	BNP Fastlands-Norge	
Scenario – mindre fall	-0,43	-0,21
Scenario – verst fall	-0,66	-0,83
	Bruttoinvesteringer i Fastlands-Norge	
Scenario – mindre fall	-0,55	-0,48
Scenario – verst fall	-0,91	-1,63
	Sysselsetting	
Scenario – mindre fall	-0,31	-0,15
Scenario – verst fall	-0,42	-0,45
	Arbeidsledighet	
Scenario – mindre fall	0,31	0,13
Scenario – verst fall	0,36	0,42

Vedlegg

Finanskomiteens høring
Midlertidige endringer i petroleumsskatteloven

Dato: 18 mai 2020

Vi står ovenfor en svært alvorlig situasjon, hvor usikkerheten i markedet er mye sterkere enn ved tidligere kriser, og de langsiktige konsekvensene for aktivitetsnivå, verdiskaping og arbeidsplasser kan bli dramatiske. Situasjonen med lavere aktivitetsnivå er spesielt alvorlig for leverandørindustrien og maritim sektor, med fare for varig tap av kapasitet og kompetanse.

Mange arbeidstakere frykter for fremtiden og sine arbeidsplasser.

Leverandørindustrien representerer verdikjeder og kompetanseklynger som er grunnlaget for utvikling av morgendagens energiløsninger og fremtidens norske næringsliv. Den danner et viktig grunnlag for omstilling og utvikling av lavutslippsløsninger og grønn teknologi.

Bedriftene er allerede i gang med å se på nye muligheter og konkrete prosjekter. Dette arbeidet vil imidlertid svekkes kraftig dersom leverandørindustrien sendes inn i en stor og langvarig nedskalering. En redusert leverandørindustri vil redusere våre muligheter til å bidra til viktige investeringene som må komme innenfor bl.a. havvind, CO₂-håndtering og hydrogenutvikling.

Det er derfor viktig at Stortinget bidrar til å sikre tiltak som kan bidra til å skape og sikre aktivitet.

LO ber komiteen derfor særlig se på tre områder:

- **Friinntekt**
Regjeringens forslag om reduksjon i friinntektene medfører ifølge selskapene at økonomien i prosjektene ikke endres vesentlig og at de derfor ikke vil bli realisert.
- **Midlertidighet**
LO er enige at tiltak skal være midlertidige. Begrensningen regjeringen foreslår til 2021 medfører imidlertid at store prosjekter, som er viktige for leverandørindustrien ikke starter opp.
- **Varighet**
De prosjektene som går inn under et midlertidig skatteregime bør ha en lengre periode enn 2024. Midlertidighet og varighet er svært viktig for prosjekter med stor norsk sysselsettingseffekt for våre nybyggingsverft.

Formålet med en midlertidig endring i petroleumsskatteloven er å sikre aktivitet, verdiskapning og sysselsetting i Norge.

I de ordinære konsekvensutredningene redegjør selskapene for samfunnsøkonomiske ringvirkninger, inkludert sysselsettingen i Norge. LO mener denne ordningen bør utformes slik at selskapene skal avgi en oppdatert redegjørelse for de samfunnsøkonomiske konsekvensene inkludert sysselsettingsvirkningene nasjonalt og regionalt for alle prosjektene.

Den midlertidige endringen er en særskilt endring med et klart formål. Knyttet til denne endringen mener LO at Stortinget kan be om en slik særskilt redegjørelse.

En slik redegjørelse bør danne grunnlaget for at prosjektet registreres under denne midlertidige ordningen. Det kan gjennomføres operativt ved at selskapene leverer en redegjørelse til Olje og energidepartementet på de aktuelle prosjektene. Det bør være en oppdatert oversikt over pågående og nye prosjekter.

LO mener regjeringen og Stortinget bør finne en hensiktsmessig avrapportering form fra Regjeringen til stortinget på oppfølgingen av målsetninger og effektene av tiltakspakken.

Formålet med en midlertidig endring er å sikre arbeidsplassene. Den ekstra likviditeten som selskapene nå får går til aktivitet og ikke til utbytte eller til å betale ned gjeld.

Vi ber derfor Stortinget om å sikre at vi får på plass midlertidige og treffsikre tiltak som kan bidra til å skape og sikre aktivitet slik at bølgedalen ikke blir for dyp og at kompetansemiljøene overlever krisen.

7. Næringsrettete tiltak mot eksportindustri

Norsk økonomi er sterkt eksportrettet, særlig mot det europeiske markedet. Koronakrisen og oljeprisfallet rammer norske eksportnæringer, og ifølge SSB er verdien av norsk vareeksport 15,2 prosent lavere enn på samme tid i fjor. Eksporten av raffinerte petroleumsprodukter er bare en fjerdedel av hva den var på samme tid i fjor, hovedsakelig på grunn av lave priser, men også lavere eksport.

Petroleumsindustrien og maritim næring representerer majoriteten av norsk eksport. Næringene er til dels tett vevd sammen og skaper aktivitet i store deler av landet. Hele verdikjeden spenner fra rederi, verfts og utstyrsleverandører til oljeservice og operatører. Inkluderer man raffinativirksomhet og utenriksjøfart er over halvparten av Norges eksport relatert til markeder rettet mot olje og gassvirksomhet eller tradisjonell skipsfart.

Det er avgjørende at aktiviteten i eksportrettede industrivirksomheter opprettholdes og at man benytter muligheten til å opprettholde og forsere investeringsprosjekter for å styrke konkurransekraften.

Regjeringen må vurdere tiltak for å sikre at våre viktigste eksportnæringer opprettholder aktiviteten og investerer i nye utbygginger og utviklingsprosjekter. Formålet med tiltakene må være verdiskaping og sysselsetting i Norge. Tiltakene må utformes målrettet og tidsbegrenset, og forutsette ny aktivitet, samt opprettholde pågående aktivitet. Eksportpotensialet må underbygge prioriteringer av tiltak.

7.1 Olje og gass

Det bør ligge en konkret prosjektplan til grunn for tiltakene der verdiskapnings- og sysselsettingseffektene i de ulike delene bør være avgjørende for om prosjektet blir omfattet av tiltaket.

Midlertidig endring av skattesystemet for investeringer

Se kapittel 3.

Realisering av utbyggings- og utviklingsprosjekter

Realisering av utbyggingsprosjekter sysselsetter leverandørindustrien, riggene, supply- og ankerhåndteringsfartøy og konstruksjonsflåten. Det er målrettet mot hele verdikjeden.

Det er mulig å realisere prosjekter med en kostnadsramme på over 100 milliarder kroner og over 40000 årsverk. Karbonfangst og lagringsprosjektet Northern Lights, nye funn og oppgraderinger som HOD, Kristin Sør, Breidablikk, Heidrun, Oseberg, Åsgard og Snøhvit. På litt lengre sikt kan funn som Wisting, Garantiana, Peon og Krafla/NOAKA gi sysselsetting i hele leverandørindustrien og i maritim sektor.

Elektrifiseringsprosjektene, KonKrafts mål for utslippsreduksjoner med 40 prosent til 2030 og nær null i 2050 er viktige prosjekter for reduksjon i de norske utslippene av klimagasser.

Det bør også legges til rette for å gjennomføre revisjons- og vedlikeholdsprosjekter. Dette er viktige oppdrag for leverandørindustrien.

Karbonfangst og lagring (CCS)

Investeringsbeslutning om fullskalaprojektet for CCS bør komme snarest. Begge fangstanleggene må være med i dette prosjektet.

CCS er også fundamentet for en satsing på gass til hydrogen uten utslipp. Northern Lights må regnes som en investering i muliggjørende infrastruktur. Det vil utløse en bred satsing på karbonfangst i industrien, avfallshåndtering og hydrogenproduksjon.

Veikart for norsk sokkel

Rammevilkår for å gjennomføre og forsere klima veikartet for norsk sokkel. CO₂-håndtering, offshore vind, null-utslipp fra maritim sektor, hydrogen produksjon av naturgass med karbonfangst.

Leverandørindustri

Det er et stort behov for å stimulere investeringer i leverandørindustrien. Tiltakene må bidra til at operatørene opprettholder investeringsnivået på norsk sokkel og iverksetter de investeringene som vil gi effekt i hele næringen. Prosjekter med høy sysselsettingseffekt og betydning for konkurransekraften må prioriteres.

Leverandørindustrien vil dra stor nytte av fortgang i planlagte og nye prosjekter knyttet til grønn omstilling, elektrifisering, hydrogen, ammoniakk og flytende havvind og andre prosjekter knyttet til landbaserte aktiviteter.

Havvind

Vi må bli fremst i å realisere konkurransedyktige løsninger for flytende havvind. Regjeringen må sørge for at det regulatoriske rammeverket, konsesjonssystemet og finansieringsmodeller for flytende havvind kommer på plass raskt. Det må på plass pilotparker for både bunnfast og flytende havvind i områder som allerede er definert for dette, slik at vi legger til rette for en rask og effektiv utvikling av et ledende hjemmemarked for havvind. Regjeringen må sørge for å ferdigbehandle høringsuttalelser og fremskynde arbeidet for utlysning av arealer og konsesjonsvilkår for havvind.

7.2 Prosessindustrien

For industrien er det økt aktivitet som kreves for å holde folk i arbeid. Det er derfor avgjørende å sikre at industriprosjekter og investeringer realiseres og gir god aktivitet i industrien.

Realisering av utbyggings- og utviklingsprosjekter

Det er viktig at det legges til rette for at utbygging- og utviklingsprosjekter som styrker industriens konkurransekraft blir realisert. Det vil være behov for risikoavlastende tiltak for sikre gjennomføringen av prosjektene.

Planlagt vedlikehold

Det må legges til rette for at planlagte vedlikeholdsprosjekter gjennomføres og forseres dersom det er mulig.

CO2-kompensasjon

Ordningen for CO2 kompensasjon må videreføres etter 2021, og den må utvides til også å omfatte nikkell. Det er viktig at regjeringen bekrefter vilje til å videreføre CO2-kompensasjonsordningen med intensjon om å utnytte handlingsrommet fullt ut også når den nye 10-årsperioden fra 2021 trer i kraft.

7.3 Maritim sektor

Tiltakene må ha som mål å opprettholde den verdensledende kompetansen vi finner i alle ledd av maritim næring. Det må stilles krav om mest mulig norsk innhold, og tiltakene må legge til rette for å maksimere sysselsettingseffektene.

Tiltak for verftene

Det er et stort behov for raske tiltak som sikrer likviditet og sysselsetting for norsk verftsindustri. Norske verft bygger noen av verdens mest avansert fartøy, og bidrar til mange arbeidsplasser og har store ringvirkninger til norske maritime utstørs- og tjenesteprodusenter.

Norge har vært ledende på utvikling av lavutslippsfartøy, men veien frem til en utslippsfri maritim næring er fremdeles lang. Overgangen til nullutslippsfartøy må prioriteres. Offshore flåten og ferge/hurtigbåt segmentet peker seg ut som naturlige spydspisser i denne satsingen. På norsk sokkel styrer operatørene bruken av fartøyene og ferger/hurtigbåter går på offentlige kontrakter.

Nærskipsflåten som seiler langs norskekysten har en høy gjennomsnittsalder. Det legger til rette for en fornyelse av flåten med lavutslippsløsninger. Prioritering av støtte til fornyelse må rettes mot leveranser fra norske verfts og utstørsleverandører. Forsere bygging av statlige skip, hvor bygging kan skje i Norge vil bidra til å holde verftene i arbeid.

Det er viktig at tiltakene er målrettet slik at de gir verdiskapning og sysselsetting i Norge. Støtte til selskaper som har registrert sine driftsmidler i andre land vil ikke maksimere sysselsettingseffekten i Norge.

Null-utslippsfartøy

Det bør etableres et eget program for utvikling av hydrogen og ammoniakk drevne fartøy, for å fremskynde utviklingen av null-utslippsfartøy.

Midlertidig utvidelse av tilskuddsordningen for sjøfolk

Begrensningene som i dag ligger i forskrift om tilskudd til sysselsetting av arbeidstakere til sjøs, foreslås midlertidig fjernet for en periode på 4 måneder, dvs. 2 betalings terminer. Dette vil føre til at rederiene mottar friske midler raskt og kan holde aktiviteten oppe.

Støtte til rederiene

Tiltakene bør rettes inn mot skip som bærer det norske flagget. Det er på disse skipene norsk lov gjelder og hvor sysselsettingseffekten vil være. Det er derfor viktig å rette støtten til de rederiene som fører det norske flagget og bygger sine skip i Norge.

7.4 Virkemiddelapparatet

Styrke og utvide mandatet til statlige låne- og garantiordninger, både som bidrag til norsk eksportrettede næringer og til å få hjulene i gang igjen hos våre handelspartnere.

- GIEK må øke sin prosentandel på alle garantier.
- GIEK/EK må øke kravet til norskandel fra 30 til 40 prosent og forlenge løpetiden på finansieringen.
- Statlig garantiordning som sikrer utsatt forfall på lån
- Opprette midlertidig låneordning gjennom Eksportkreditt Norge og GIEK

Det bør lettes på soliditetskrav ved søknad til NFR og virkemiddelapparatet. Det er ingen vil oppfylle det kravet på en stund, samtidig som det er viktig å holde forskningsprosjekter gående.

Climit-programmet fikk et betydelig kutt i Statsbudsjettet for 2020. Dette må rettes opp i, slik at Forskningsrådet og Gassnova kan gi støtte til flere FoU- og demoprojekter for karbonfangst og lagring. Det bør settes i gang utredning av karbonfangst for forbrenningsanleggene i Bergen, Trondheim, Stavanger og Kristiansand.

Etablering av en større tematisk satsning på sirkulær økonomi i Forskningsrådet, Innovasjon Norge og Enova, som bygger opp under målet om at Norge skal være et foregangsland i utviklingen av en grønn, sirkulær økonomi.

Enovas er et av de viktigste virkemidlene vi har i Norge for å bidra til at vi når Parismålene – både frem til 2030 og 2050. Enovas praktisering med krav til nyvinninger, innovasjon og teknologiutvikling for å få støtte, gjør at effektive tiltak for å få ned utslipp ikke blir gjennomført i dag. Vi må legge til rette for å få til utslippsreduksjoner i kvotepliktig industri i tråd med økte politiske ambisjoner, samtidig som norsk industris konkurranseevne bevares. Skal Enova få til dette trenger de økte midler, og ordninger som bidrar til at eksisterende teknologi kan tilpasses og videreutvikles i industrien. Støtte bør derfor inkludere både utvikling og bruk av teknologi. Strategisk bruk av Enovas virkemidler vil bidra til at industrien blir bedre posisjonert til å nå klimamålene raskere, samtidig som verdiskapingen økes.

Midlertidig endring av i programmet “Energi- og klimatiltak i industrien”. Programmet omorganiseres og utvides til en generell og tidsbegrenset ordning som minst skal gjelde ut 2020. Formålet skal være å bidra til igangsetting og gjennomføring av tiltak for reduserte klimagassutslipp, økt energieffektivisering, energiomlegging mv. Det gis støtte til å redusere utslipp med tilgjengelig teknologi, der innovasjonsterskelen senkes.

Det må det legges til rette for konkurransedyktige rammebetingelser slik at kapitalmiljøene finner langsiktige industrielle investeringer attraktive.

Norweeps arbeid med markedsoversikt og eksportbistand er viktig. På bakgrunn av den situasjonen vi har i dag, frykter vi at Norwep risikerer å miste viktige partnere som nå ikke har råd til å være med. LO ønsker derfor en tilleggsbevilgning som skal gå til å redusere medlemskontingenten for å unngå dette.

Forskningsrådet og forskningsinstituttene bør få høyere basisbevilgning og styrke satsingen på områder Norge og bedriftene trenger som havvind, digitalisering, nye marine ressurser, hydrogendrevet transport, helseteknologi, klimatiltak på sokkelen, digitale byggeplasser, nullutslippshurtigbåter, karbonfangst på avfallsplasser, høyteknologiske laboratorier og alt annet vi trenger for et grønt skifte.

Norsk Katapult er viktig for rask testing og spredning, og et viktig verktøy i utviklingen av industrien. Ordningen bør få økte bevilgninger.

8. Offentlig sektor må settes i stand og samtidig gi drahjelp

Hver femte sysselsatt var i kommunesektoren ved utgangen av fjoråret. Sektoren betyr enda mer blant kvinner. Hver tredje sysselsatte kvinne jobber i denne viktigste leverandøren av velferdstjenester til befolkningen.

Smitteverntiltakene berører direkte gjennom inntektsbortfall og utgiftsøkninger i år, og dette må kompenseres for at viktige tilbud skal opprettholdes. I tillegg til midler for å håndtere dette, må sektoren få tilført mer slik at den kan stimulere aktiviteten ellers i gjenåpningen ved kjøp og leie fra privat sektor. Dessuten må den kommende veksten i tjenestetilbudene forseres, slik at vi bruker tiden med ledige ressurser i økonomien til å skalere opp der det vil være behov for arbeidskraft. Det er gjennom sysselsetting de positive ringvirkningene vi så sårt trenger er størst. Slik blir sektoren i stand til å fylle sin rolle som stabilisator i økonomien.

Under stor usikkerhet der en til dels står uten tallgrunnlag og med et forskjellig bilde kommunene imellom, var det uvanlig stort sprik mellom KS sin beregning og Regjeringens i RNB20 med hensyn til ressursbehovet koronatiltakene har utløst for 2020. Noe fordi Regjeringen la til grunn mer kortvarige tiltak i år enn KS, og en betydelig del ut fra lavere anslag for lønns- og prisvekst fra Regjeringens side. Regjeringen har anslag på lønnsvekst på 1 ½ prosent og prisvekst på 1 prosent målt ved konsumprisindeksen for 2020, mens Statistisk sentralbyrå i sin prognose fra april har henholdsvis 2 og 1,2 prosent. Mens en ved salderingen av budsjettet for i år la til grunn en deflator på 3,1 prosent, er denne som følge av anslagsendringene redusert til 1,4 prosent av regjeringen i RNB. Dette grepet reduserer behovet for kompenserende tiltak i kommunesektoren med over 9 mrd. kroner i år ifølge regjeringens beregning. Landsstyret i KS omtaler regjeringens prognoser i RNB for det kommunaløkonomiske handlingsrommet, som svært optimistisk. Det påpeker at usikkerheten medfører behov for å vedta og gjennomføre budsjettkutt raskt.

Det er det motsatte av hva som behøves i fasen vi er i nå. I tillegg til ressursene for å sikre vanlig drift, er det behov for å bøte på avdekkede svakheter i tjenestetilbudet og tilrettelegge for mer varige driftsendringer. Ny «normal» vil på enkelte områder ikke kunne være som før, selv med et lempet smittevern. Eksempel er behovet for endringer i bygningsmasse til barnehager, skoler, publikumsmottak og kontorer. Sammen med en generell framskyndelse av vedlikeholdsoppgaver og midler for å støtte driften av tjenester selvstendige som manuellterapeuter, fysioterapeuter og grupper i psykisk helsevern yter, vil dette øke aktiviteten også hos private aktører.

Det trenges videre nye ansettelse i kommunesektoren selv for å styrke barnevern, primærhelse-tjeneste, beredskap og skole. Regjeringens pakke for å sikre tilbud til sårbare barn i RNB, er utilstrekkelig i forhold til behovet.

Viktige nye løft for å sette fart på økonomien i fase tre som krever midler til kommunesektoren, er nye og framskyndede bygge-, anleggs- og vedlikeholdsprosjekter og realisering av kompetansetiltakene beskrevet annet sted der kommune og fylkeskommune er viktige aktører.

Over tid har statlig sektor vært utsatt for den såkalte ABE-reformen, som i praksis har hatt preg av ostepøl-kutt i hver budsjetttrunde. Disse har også berørt funksjoner som har vist seg kritiske i håndteringen av pandemien. Nå er det sentralt at det sikres nok ressurser også til de vanlige oppgavene. Noen av disse er mer krevende enn før som følge av pandemien selv og av tiltakene som er satt inn. Noen må løses på nye måter enn før. NAV, Arbeidstilsyn, Skatteetat og samarbeidet i Akrim-sentra er eksempler på etater der ressursbehovet må etterses og styrkes.

9. Fordeling. Tiltak overfor særlig sårbare grupper

9.1 Generelt:

Koronakrisa kan forventes å få klare negative fordelingsmessige konsekvenser. Ikke minst kan dette få innvirkning på livssituasjonen til grupper av barn og unge. En historisk høy arbeidsløshet under krisa, særlig blant unge forventes å bli høy også i de nærmeste årene.

Utenforskapet i forhold til arbeidsmarkedet, for unge især, kan øke. Flere kan bli avhengige av velferdsstatens ytelser, som arbeidsavklaringspenger, uføretrygd (hvor antallet og andelen unge uføre har økt betydelig også før krisa) og økonomisk sosialhjelp.

Det må rettes et økt fokus mot hvordan det vil gå med fattigdomsutviklingen. Allerede før koronakrisa levde eksempelvis rundt 110 000 barn i fattige familier i Norge. Koronakrisa har også vist at trangboddhet, som preger mange fattige familier, har gitt økte belastninger for barn og familier i situasjonen med nedstengning av barnehager, skoler, fritidstilbud, mm. Det er dermed en risiko for at grupper av unge i større grad kan bli utsatt for sosial marginalisering, utvikle psykiske plager og lidelser og havne i kriminalitet under og etter koronakrisa.

9.2 Særlig utsatte og sårbare barn og unge. Noen mulige tiltak med hovedvekt på helse- og sosialpolitikken (vi viser her til at tiltak under kompetansepolitikken som er omtalt i kapittel 6):

- **Støttepersonell i skolen og på SFO/AKS.** Det er viktig å styrke hele laget rundt eleven, og en viktig jobb gjøres på mange skoler av ulike ansatte med sosialfaglig bakgrunn, kulturarbeidere, barne- og ungdomsarbeidere og andre som jobber som assistenter (over kommunenes budsjetter).
- **Helsestasjonene/Skolehelsetjenester.** Helsestasjoner og skolehelsetjenesten er kanskje det viktigste lavterskeltilbudet for barn og unge (kommunene). Kommunene må ha rom til å sikre tilstrekkelig med ressurser.
- **Tilbud til barn med funksjonsnedsettelse.** Ifølge den siste rapporten fra regjeringens koordineringsgruppe for barn og unge, er tilbudet til barn, unge og familiene deres kraftig redusert. Flere kommuner synes å stenge etablerte tilbud og/eller endre tilbudene. Alle som har behov for avlastning og bolig må få tilbudet tilbake. Kommunene må sikres økte midler til å ivareta smittevern hensyn i alle sine tjenester rettet mot sårbare grupper, også barn med funksjonsnedsettelse.
- **Familievernkontorer.** Familievernkontorer har en viktig rolle, både i meglinger ved samlivsbrudd, parterapi og foreldreveiledning, men tilbyr også i flere tilfeller et lavterskel samtaletilbud for barn og unge.

- **Barne- og ungdomspsykiatri.** For noen barn og familier kan effektene av skolestenging og foreldres hjemmekontor eller tap av arbeid forsterke en underliggende problematikk og gi behov for utredning/behandling i Barne- og ungdomspsykiatriske tjenester. Presset på disse tjenestene er stort fra før.
- **Barnevernet.** Det er fra før påvist at barnevernet er underbemannet og har behov for økte ressurser og økt kompetanse, slik at barn som trenger hjelp herfra kan få dette på en rask og god måte.
- **Krisesentre.** I sin siste rapport, uttrykker koordineringsgruppen en bekymring for barn og unge med økt risiko for å oppleve vold, og vil vurdere om det er behov for ytterligere tiltak for å sikre tjenester til voldsutsatte barn og unge. Krisesentrene er et av de viktigste tilbudene til barn og kvinner som opplever vold, og driver sitt arbeid med små ressurser. Bevilgningene til krisesentre må økes.
- **Tiltak mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold.** Økonomisk utrygghet, arbeidsledighet og et redusert tilbud i skole og øvrig helsetilbud, kan øke risikoen for negativ sosial kontroll og æresrelatert vold. Tiltak som bør styrkes er minoritetsrådgivere (ImDi), innsatsen til frivillige organisasjoner og politiets innsats.
- **Barn og unge på flyktingemottak.** Dette er en særlig sårbar gruppe. Ifølge rapporten fra koordineringsgruppen 7. mai vurderer UDI at konsekvensene av begrensede aktiviteter og sosial distansering kan være særlig store for barn i mottak, spesielt på lang sikt. Bevilgningene til mottakene bør øke, slik at tjenestene og aktivitetene for barn og unge kan bedres. Som på andre områder som gjelder sårbare barn og unge, er rask og tidlig innsats viktig og kan spare mennesker og samfunn for store kostnader som følge av isolasjon og liten aktivitet.

Landsorganisasjonen i Norge

Torggata 12, 0181 Oslo

www.lo.no